

En vintersaga i Jönköping

Ronny Danielsson gör Shakespeare igen

Ronny Danielsson har gjort Shakespeare förut. *Macbeth*, *Som ni vill ha det* (2 ggr), *En midsommarnattsdröm*, *Så tuktas en argbigga*, *Romeo och Julia*. I januari sätter han upp *En vintersaga* i Jönköping. De 21 rollerna (förutom adelsmän, tjänare, herdinnor etc) spelas av 11 skådespelare. En del roller har tagits bort, andra dubblas.

DEN SPARSAMMA SCENOGRAFIN har han själv varit med att skapa och den bygger på de fyra elementen. Man har velat framhäva kontrasten mellan Sicilien och Böhmen: det kalla Sicilien där det är vinter, mörkt och stelt, scenen täckt av vissnade löv, till och med is runt scenen. Kylan understryks av ljus och musik som lägger stämningar; stelt, modernistiskt. I Böhmen är det däremot varmt, ljus och somrigt. Balkanmusik; lekfullt och vackert, blommor överallt. Vattnet kring scenen. En sluttande "tung" ut från väggen för tankarna till Shakespeares Globeteater.

Trots att Ronny Danielsson sett ett par uppsättningar av *En vintersaga* blev han riktigt gripen först när han läste den.

– **NÄR JAG SKA SÄTTA UPP EN PJÄS** försöker jag alltid hitta någonting hos mig själv, något personligt, och i detta fall var det inte svårt. När jag läst första halvan av pjäsen upplevde jag det starka svartsjukedramat väldigt enagerande. När jag själv var i 25-årsåldern led jag verkligen av svartsjuka, den var starkt utvecklad och handlade mycket om ägande och maktkontroll. I pjäsen kunde jag känna igen den ofriska svartsjukan där man börjar misstänka allt och alla, ett tillstånd som kan utmynna i väldigt obehagliga aktiviteter. Den svartsjuke Leontes sätter till och med ut sin hustrus barn i ödemarken för att han tror att det inte är han som är far. Han ställer dessutom hustrun inför domstol och fånglar henne.

Att identifiera sig med den böhmiska livslusten var inte heller svårt för Ronny Danielsson.

– Ja, jag känner igen mig också i den andra delen av pjäsen, där det finns så mycket frihet, levnadsglädje, lust och kärlek, humor och förvecklingar, rena hippielivet. Min energi byggs inte ur depression eller ångest, utan jag tar min kraft att göra teater utifrån en stor livslust. Dessutom tycker jag mycket om sagans slut. Det är precis samma känsla som man hade när man var barn. I sagan pussar man på grodan och den blir en prins. I sagan finns en tro på livet, det går att lösa saker, i sagan finns ännu hopp. Jag vill plocka fram relationen mellan den härligt unga och friska kärleken som ännu inte sett någon baksida, den kärlek som till sist vinner över den mer rotade och ingrodda, som representeras av den äldre generationen.

Ronny Danielsson menar att första delen av pjäsen är mörk och allvarlig,

medan den andra är ljus och humoristisk. Han påstår också att humorn är speciell i *En vintersaga*:

– **I MÅNGA PJÄSER BRUKAR HUMORN** vara insprängd mellan andra scener, clownen och lustiga figurer kommer in då och då, men i *En vintersaga* är det annorlunda. Det är där som Autolykos, Herden och Herdepojken kommer in, och jag ser dem som de tre clownerna. Autolykos är de "vite" clownen medan Herdepojken är "rödnäsan" som därför alltid är lite dum. Han kallas ju också "Clown" i det engelska originalet. Ett klassiskt clownpar alltså.

IBLAND GÅR DET UN DAN i Shakespeares pjäser. Leontes svartsjuka kommer utan större förvarning men naturligtvis kan man med regi styra publikens tolkning av skeendet, menar Ronny Danielsson som tycker

Ronny Danielsson vid repetitionsarbete med *En vintersaga* i Jönköping. Foto: Christina Lorenzoni

att det är viktigt att vi som publik ser processen i Leontes svartsjuka.

– För att riktigt förstärka känslan av Leontes stora misstag, vill vi i början etablera scenen, dra ut på harmonin mellan Leontes och Hermione för att visa hur stark deras kärlek är. I pjäsen går det fort från kärlek till svartsjuka, men vi fördröjer omkastningen så att man verkligen ska förstå att Leontes inte har något som helst fog för svartsjukan.

– Så kommer Leontes gamle vän Polixenes och återuppväcker tankar om ungdomen där det var en tävling mellan männen om vem som får tjejen. Det hade alltid Polixenes fått, det var han som var kvinnojägaren. När Leontes har fått sina svartsjuka glasögon på sig, ser han plötsligt sin gamle vän stå och flirta öppet med hans fru. Visserligen skrattar de bara

och har roligt ihop, men det har Leontes själv bett om och uppmuntrat. De där glasögonen får han på sig redan när Polixenes berättar om deras ungdomsbravader. Leontes börjar för sin inre syn se sådant som inte finns.

Ronny Danielsson har inte låtit pjäsen bli så övernaturlig som den ibland kan göras. Oraklet i Delphi som påtalar Hermiones oskuld finns visserligen med men har en undanskymd roll:

– Hermione säger bara att hon kommer att bli rentvådd om man frågar oraklet och hon blir det också genom att bud kommer från oraklet. Jag ser det mer som en bevisföring på det psykologiska planet. Det kan komma att kännas lite grand som en rådgivningsbyrå, och det är ungefär den funktion det får i pjäsen.

TITTAR MAN PÅ KOSTYMSKISSERNA kan man se en blandning av gammalt och nytt, och också *det* tycks ta sin utgångspunkt i de olika tiderna och miljöerna: klassiskt strikt på Sicilien och pastellfärgat och uppsluppet i Böhmen.

– **VI BÖRJAR I SHAKESPEARES TID** med renässanskläder och övergår sedan från Siciliens kalla värld till en fantasiskog som är en mellantid. Så går 16 år – eller många fler om vi så vill – och vi lägger oss mycket närmare oss själva, inte i hennes&-mauritz-kläder men näst intill. Det finns drag av nutid utan att vi egentligen behöva vara just där. Tiden har en klar funktion, den finns ju som rollfigur och har en betydelse i pjäsen. Den kanske inte läker alla sår men den hjälper folk att komma till besinning och botgöring. Och sagan får sitt lyckliga slut.

Intervju: Roland Heiel

Shakespeare Centre och Shakespeare Institute

www.shakespeare.org.uk

Jag har varit i Stratford-upon-Avon sex gånger och alltid blivit lätt förvirrad över att finna ett *Shakespeare Centre* och ett *Shakespeare Institute* i staden. När jag var där i augusti 2003 bestämde jag mig för att ta reda på vad som dolde sig bakom de här två namnen.

SHAKESPEARE CENTRE VISAR SIG VARA högkvarteret för *Shakespeare Birthplace Trust*, en stiftelse som räknar sitt ursprung ända till mitten av 1800-talet. 1847 skulle det hus där William Shakespeare hade fötts och växt upp säljas på allmän auktion. Charles Dickens och några andra engelska kulturpersonligheter fick reda på att cirkusmagnaten PT Barnum planerade att köpa huset, montera ner det och transportera över det till USA. För att bevara nationalskaldens barndomshem i landet ordnade de en insamling och fick ihop tillräckligt för att kunna köpa in det.

STIFTELSEN BILDADES FORMELLT 1866, med syfte att bevara huset och

visa det för allmänheten, men också köpa in och förvalta andra hus i och kring Stratford som hade med Shakespeare och hans familj att göra. Idag äger man fem sådana byggnader. Paul Edmondson som är chef för utbildningsavdelningen vid *Shakespeare Birthplace Trust* berättar för mig att underhållet och visandet av husen än idag utgör stiftelsens största utgiftspost men också dess främsta inkomstkälla.

Paul Edmondson. Foto: Kent Haggglund

– **DE HUNDRATUSENTALS MÄNNISKOR** som besöker husen varje år förstår inte hur mycket arbete det ligger bakom att hålla dem i gott skick och att ha dem möblerade med samtida föremål. Det är också nödvändigt att guiderna som finns där är kunniga. Vi har också en permanent utställning som berättar om Shakespeare och Stratford på hans tid.

– **ARKIVET ÄR EN ANNAN VIKTIG DEL** av stiftelsens verksamhet. Här på *Shakespeare Centre* har vi dels staden Stratfords gamla arkiv, dels Royal Shakespeare Companys arkiv, som bland annat innehåller videoinspelningar av alla dess föreställningar från de senaste decennierna. Tillsammans med vårt stora bibliotek lockar det hit forskare från hela världen.

Jag kommenterar att *Shakespeare Centre* måste vara en underbar arbetsplats för en shakespeareforskare. Paul Edmondson svarar med ett mycket förnöjt ja. Sedan fortsätter han att berätta om att stiftelsen också har ett övergripande syfte att

informera om Shakespeare över hela världen.

– Utbildningsavdelningen som jag arbetar med ordnar studiedagar och många kortare och längre kurser. Det norska Shakespearesällskapet brukar komma hit på en veckokurs varje år, där de ser föreställningar på Royal Shakespeare Company och får träffa olika föreläsare, både akademiker och teaterfolk. Något liknande borde väl vara intressant för ert svenska sällskap också!

När jag förklarar att Shakespearesällskapet är så pass färskt och inte ännu har resurser till några sådana arrangemang föreslår Paul Edmondson att vi tills vidare kanske kan haka på norrmännens resa.

Edmondson arbetar tillsammans med Stanley Wells på en bok om Shakespeares sonetter. John Jowett som vid mitt besök var tillförordnad chef för *Shakespeare Institute* (Russell Jackson som normalt innehar den posten är sjuk) har redigerat *Richard III* och *Timon of Athens* för Oxford Shakespeare. Nu ska han göra *Sir Thomas More* för serien Arden Shakespeare, samtidigt som han blir huvudredaktör för en ny serie: *Early Modern Drama*, med pjäser av dramatiker som var samtida med Shakespeare.

Jowett berättar att *Shakespeare Institute* grundades 1951 som en avdelning inom engelskinstitutionen vid universitetet i Birmingham. Grundare var den store shakespeareforskaren Allardyce Nicholl som hade vision att just här i Stratford föra samman akademisk forskning med Shakespeare Birthplace Trusts stora arkiv och med landets främsta shakespeareteater.

– Så fungerar det också idag. Vi har visserligen ingen formell samverkan med Royal Shakespeare Company, men vi använder oss av föreläsare från teatern. Och vi medverkar i de kurser som anordnas av Shakespeare Centre. Föreställningarna på teatern är också viktiga för vår forskning och för våra studenter.

SHAKESPEARE INSTITUTE RIKTAR SIG till studenter som redan har en akademisk grundutbildning. Man har Masterprogram och doktorsutbildning. Det går att studera här på heltid eller på deltid – då läser man i moduler som vardera motsvarar 1/6 år.

– Majoriteten av våra studenter kommer från Storbritannien, men vi har också en hel del från andra europeiska länder, från USA och från andra världsdeler. Men såvitt jag

minns har vi inte haft någon från Sverige under de år jag varit här.

– **HÄR KAN MAN STUDERA ALLT SOM** har med Shakespeare att göra, eller med samhälle, teater och litteratur på hans tid. Forskare här täcker ett stort kompetensområde: Russell Jackson och Pamela Mason är framför allt inriktade på att studera hur pjäserna fungerat på teatern, jag specialiserar mig på textstudier, Martin Wiggins intresserar sig framför allt för de dramatiker som var samtida med Shakespeare, och Catherine Richardson ägnar sig åt samspelet mellan teater och samhälle. Hon hör hemma både här och på historieinstitutionen – den uppfattar henne som Shakespearean och vi ser henne som historiker.

John Jowett. Foto: Kent Hägglund

Texter: Kent Hägglund

Boktips

Text: Gigi Stengård

Anna Jamesons *Shakespeare's Heroines* gavs ursprungligen ut år 1832 och då med titeln *Characteristics of Women: Moral, Poetical and Historical*. Boken var då den allra första ordentliga behandlingen av kvinnorna i Shakespeares verk. Jameson delade in tjugofyra kvinnoroller i fyra olika kategorier efter dessa rollers dominerande psykologiska drag.

Hermione i *En vintersaga* präglas enligt Jameson av sina känslor, medan dottern Perdita mest utmärkande drag skulle vara passion och fantasi.

Boken röntes såväl kritiskt beröm som allmän uppskattning och betraktades även som ett viktigt inslag i den samtida debatt som pågick om kvinnans rättmätiga ställning i 1800-talets samhälle.

På 1930-talet föll den ur gunst och några nya upplagor trycktes inte. Emellertid har moderna forskare just

återupptäckt boken, både som en viktig del av den allmänna shakespeareforskningen och som en föregångare till dagens feministiska kritik. Liksom dennas företrädare – då främst Marilyn French och Juliet Dusinberre – anser Jameson att Shakespeare ställer sig på kvinnornas sida då han i sina verk blottlägger ett mansdominerat samhällssystem och dess negativa inverkan på de kvinnor han beskriver.

Jamesons bästa exempel är nog Lady Macbeth, i vilken hon inte ser ett blodtörstigt monster utan snarare en synnerligen intelligent kvinna som bringas i fördärvet genom sin totala lojalitet till sin man i hans mordiska förhåvanden. Lady Macbeth blir alltså enligt Jameson en av tidens synsätt dominerad kvinna som av socialt tvång sätter sin mans karriär före sin egen själ.

(Lady Macbeth är bara ett av de tjugofyra fascinerande porträtt som presenteras i den år 2003 nyutgivna boken. Gramercy Books, en underavdelning av Random House Inc., New York)

Bra pris? Se www.bokfynd.nu